

HÜZÜN TURİZMİNİN TERCİH EDİLMESİNDE TEMEL MOTİVASYONLARIN KAVRAMSAL İNCELENMESİ

CONCEPTUAL STUDY ON BASIC MOTIVATIONS IN PREFERRING DARKTOURISM

КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ИССЛЕДОВАНИЕ ОСНОВНЫХ МОТИВАЦИЙ В ПРЕДПОЧТЕНИИ МРАЧНОГО ТУРИЗМА

Hürriyet ÇİMEN*

ÖZET

Geçmişte yaşanan acı olayların insanlar üzerinde bıraktığı etki her geçen gün insanileşmenin de etkisiyle artmaktadır. Bu acıların paylaşılması, unutulmaması, anılması ve o anların hatırlanması gibi nedenlerle birçok coğrafik alan turistik destinasyon haline gelmiştir. Söz konusu destinasyonlara ilgi de gün geçtikçe artmaktadır. Bu nedenle hüzün turizmi (dark turizm) olarak tanımlanabilecek bu seyahatleri tetikleyen motivasyonların araştırılması seyahat nedenlerinin anlaşılması, turistik açıdan değerlendirilmesi ve hizmet kalitesini artırmak için gereklidir. Hüzün turizm genel turizm anlayışının tersine mutlu olmak, dinlenmek ve eğlenmek gibi motivasyonlar yerine hüzünlenme, acıları tazeleme gibi mutsuzluk verici motivasyonlardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle katılımcıların genel turist tipinden farklı düşünülmesi gerekmektedir. Bu kitlenin önemli çoğunluğu için seyahate çıkma gerekçeleri nispeten zorunludur ve destinasyon seçenekleri de sınırlıdır. Gidecekleri yerler belirlidir. Değiştirilmesi çok zordur ancak zamanı üzerinde değişiklik yapılabilir. Bir yerin ya da olayın hüzün turizmine konu olabilmesi için belirli bir kitleyi derinden yaralamış olması gerekmektedir. Hüzün turizminin psikolojik temelleri oldukça güçlüdür. Kısaca hüzün turizm, hüzün ve acı veren mekanlara yapılan seyahatler olarak tanımlanabilir. Hüzün turizminin tam karşılığı olmasa bile literatürde bu amaçla yapılan seyahatlere farklı isimler verilmektedir. Bunlardan en yaygın olarak kullanılanlar; keder turizmi, acı turizmi, yas turizmi, karanlık turizm, savaş turizmi, korku turizmi, utanç turizmi, ölüm turizmi gibi sıralamak mümkündür. Hüzün turizmi kapsamına giren yer ve olaylar ise; teknolojik felaketler, işkence alanları, doğal afetler, savaş alanları, soykırımlar, ünlü kişilerin öldüğü mekanlar olarak sıralamak mümkündür. Hüzün turizmine konu olan olay ve alanlar ziyaretçiler üzerindeki etki düzeyine derinden hafife doğru derecelendirmek mümkündür.

* ORCID: [0000-0001-6107-2444](https://orcid.org/0000-0001-6107-2444), Dr. Öğretim Gör. Ardahan Üniversitesi Turizm İşletmeciliği YO. hurriyetcimen@ardahan.edu.tr

Bu araştırmanın amacı; bir turizm çeşidi olarak hüznün turizminin kavramsal olarak incelenmesi, kapsadığı alanların, turistlerin ziyaret etmeyi motive eden davranışların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda literatür taraması yapılarak örnekler incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: *hüznün turizmi, dark turizm, savaş turizmi, ölüm turizmi, keder turizmi, seyahat motivasyonları*

ABSTRACT

The impact of past painful events on people is increasing day by day with the effect of humanization. Many geographical areas have become tourist destinations for reasons such as sharing these pains, not being forgotten, remembering and remembering those moments. Interest in these destinations is increasing day by day. For this reason, it is necessary to investigate the motivations that trigger these travels, which can be defined as dark tourism, to understand the reasons for travel, to evaluate them from a touristic perspective and to increase the quality of service. Contrary to the general understanding of tourism, sadness tourism stems from unhappy motivations such as sadness and refreshing pain instead of motivations such as being happy, resting and having fun. For this reason, the participants should be considered different from the general tourist type. For the majority of this audience, the reasons to travel are relatively compulsory, and destination options are also limited. Their destinations are determined. It is very difficult to change, but can be changed over time. In order for a place or an event to be the subject of sadness tourism, it must have deeply injured a certain audience. The psychological foundations of sadness tourism are quite strong. In short, tourism can be defined as travel to places that cause sadness and pain. Even if sadness is not the exact equivalent of tourism, travels made for this purpose are given different names in the literature. The most common of these are; Sorrow tourism, pain tourism, mourning tourism, dark tourism, war tourism, fear tourism, shame tourism, death tourism. The places and events that fall within the scope of sadness tourism; technological disasters, torture areas, natural disasters, war zones, genocides, places where famous people died. It is possible to deeply underestimate the impact level of events and areas that are the subject of sadness tourism on visitors.

The purpose of this research; It is aimed to examine the concept of sadness tourism as a type of tourism, determine the areas it covers and the behaviors that motivate tourists to visit. For this purpose, the examples were examined by making a literature review.

Keywords: *sadness tourism, dark tourism, war tourism, death tourism, grief tourism, travel motivations*

АННОТАЦИЯ

Влияние прошлых болезненных событий на людей увеличивается день ото дня по причине эффективного воздействия гуманизма на человечество. Многие географические районы стали туристическими направлениями по причинам, когда люди пытаются виртуально почувствовать прошедшие боли, вспомнить о них и т.д. Интерес к этим направлениям растет день ото дня. По этой причине необходимо исследовать мотивы, которые толкают людей на путешествия, которые можно определить, как мрачный туризм. Для того, чтобы понять причины путешествия, оценить их с туристической точки зрения и повысить качество обслуживания надо хорошо изучать мотивы желающих. Вопреки общему пониманию туризма, мотивацией мрачного туризма является моменты несчастных чувств, таких как печаль и освежающая боль. Надо отметить, что такие мотивы, как счастье, отдых и

Hüzün Turizminin Tercih Edilmesinde Temel Motivasyonların Kavramsal...

веселье не подталкивают людей на мрачный туризм. Для большей части желающих, причины поездки относительно обязательны, а варианты пунктов назначения ограничены. Их пункты назначения определены. Это очень сложно изменить, но со временем можно внести коррективы. Для того, чтобы место или событие стали предметом мрачного туризма, они должны нанести серьезный эффект на аудиторию. Психологические основы мрачного туризма довольно сильны. Короче говоря, мрачный туризм можно определить, как путешествие в места, вызывающие печаль и боль. Даже если это не точный эквивалент мрачного туризма, в литературе таким путешествиям даются разные названия. Самые распространенные из них: мрачный туризм, туризм боли, туризм траура, темный туризм, военный туризм, туризм страха, туризм стыда, туризм смерти. К местам и событиям в сфере мрачного туризма относятся технологические катастрофы, районы пыток, стихийные бедствия, зоны боевых действий, геноцид, места, где погибли известные люди. Можно глубоко недооценить степень воздействия на посетителей тех событий и территорий, которые являются предметом мрачного туризма.

Цель исследования, концептуальное рассмотрение мрачного туризма, как одного из видов туризма, определение охватываемых территории и поведение, которое мотивирует туристов посетить такие места. Этой целью была обработана соответствующая литература.

Ключевые слова: *мрачный туризм, темный туризм, военный туризм, туризм смерти, туризм скорби, путешествия, мотивация на путешествия.*

Giriş

Hüzün turizm; tarihi yansıtan önemli olayların yaşandığı, anıların canlandırıldığı gurur veya acı ve üzüntüye sahne olmuş alanlara ziyareti, seyahati ifade etmektedir (Çelik, 2017). Temelinde acı, hüzün ve keder anlarını tekrar yaşama, bu yaşanmışlıkların olduğu yerleri görmek ya da bu olayları unutmamak olan bu turizm hareketine katılma nedenleri, gruplandırılması, ortaya çıkış felsefesi ve katılanlar üzerine etkileri birçok araştırmaya konu olmuştur. İnsanların geçmişte yaşanmış olan acı ve kederli olaylardan ders çıkarması ve bu olayların toplumsal bellekte yer etmesinde etkili olduğu bilinen bu tür seyahatler, toplumsal belleğin ileri nesillere aktarılmasında da son derece önemlidir. Aslında, turizm faaliyetlerindeki esas motivasyonun kişilerin canlandırılması, hoşça vakit geçirmeleri ve dinlenmeleri olduğu dikkate alındığında, acılı ve kederli duyguları yaşamak amacıyla seyahat etmenin turizmin bilinen bu amaçlarına hizmet etmediği söylenebilir. Hüzün turizminin temel çekim unsuru; ölüm ve acıdır. Tarih içinde yaşanmış kötü ve acı verici olayların önemli bir kısmı ile günümüz insanı arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. Bir olayın önemi onun insanlar üzerinde bırakmış olduğu etki ile doğru orantılıdır. Bu nedenle uzun yıllar önce bile olsa insanlar bir olaydan hala etkileniyor ve hüzünleniyor ise bunun psikolojik sonuçları söz konusudur. Bireyin değer yargılarına, minnet, suçluluk duygusuna hitap eden hüzün kaynakları bireyin zihnini meşgul etme düzeyi yükseldikçe ziyaret motivasyonu artmaktadır. Aslında bu duyguyla hareket eden bireylerin önemli bir kısmı minnet borcunu ödeme, acıyı paylaşma şeklinde kendi psikolojilerini rahatlatma ile sonuçlanır. Hüzün kaynağının etki düzeyini ölçmek, belirlemek oldukça güçtür. Hüzün kaynağının vicdani etkisi ile kitlesel etkisinin birlikte güçlü

olması gerekir. Bazı hüznün verici olayların kitlesel etkisi olmasına karşın vicdani etkisi düşük olabilir. Buna karşın vicdani etkisi yüksek olan olayların kitlesel etkileri düşük olabilir. Bu nedenlerden dolayı hüznün turizmi alanları sayısal olarak ve nitelik olarak çok zengin özellikler göstermektedir.

Hüznün Turizmi

Hüznün turizmi literatüre 1990 yılında Foley ve Lennon tarafından kazandırılmıştır. Doğrudan ölümle ilgili olan olaylarla ilişkili olan seyahat motivasyonlarını tanımlamak amacıyla kullanılmıştır. Hüznün turizmi ilk olarak 1993 yılında turizm terminolojisine *kara lekeler* ve *ölümcül olaylar* olarak girmeye başlamıştır (Rojek ve Urry 1997). İlerleyen zaman içerisinde bu kavramların hüznün turizmi kapsamına giren destinasyon ve olayların tamamına karşılık gelmemesi üzerine kavram bir çok araştırmacı tarafından zenginleştirilmiştir.

Foley ve Lennon'un (1996) çalışmalarında "dark turizm" olarak adlandırdıkları turizm türü, çizelgede içerikleri farklı olabilecek şekilde literatürde karşılaşılmaktadır. Bu kavramlar birbirlerinin yerine kullanılmayıp birçoğu farklı turizm çeşidini ifade etmektedir. Ancak bir üst başlık belirlemek gerekir ise hüznün turizmi bunun için en kapsayıcı başlık olabilir. Bazı olaylar her ne kadar gurur ve kahramanlık dolu olsa bile içinde hüznün yer almaktadır.

Çizelge 1: hüznün turizmine konu olan kavramlar

Dark Tourism (Hüznün, keder turizmi)	Foley ve Lennon 1996	Büyük çapta ölüm ve yıkımın gerçekleştiği yerlerin ve bu yer ya da olayla ilgili unsurlarına yönelik turizm çeşidi şeklinde tanımlanmıştır.
Thana tourism (ölüm turizmi)	Seaton, 1996	Ölümü kişiselleştirmek için yapılır. dark turizme çok yakın ancak ondan daha belirgin şekilde vahşi ölümlere yönelik bir turizm türüdür.
Morbid tourism (ölümle ilgili turizmi)	Blom, 2000	Çok sayıda insanı etkileyen ölüm olaylarının geçtiği yerlere ve ölüm olgusunun işlendiği alanlara yapılan turistik hareketlerdir.
Wartourism (savaş turizmi)	Smith, 1998	Büyük savaşların yapıldığı alanlara yönelik yapılan seyahatlerdir. Özellikle ikinci dünya savaşının geçtiği yerleri konu almıştır.
Fright tourism (ürkütücü olaylar turizmi)	Bristow ve Newman, 2004	Bir bölgenin veya yerin uğursuz olduğuna inanılarak, o destinasyona zevk ve heyecan için gidilmesi ile oluşan turizm şeklinde açıklanmıştır.
Black spots (kara leke turizmi)	Rojek, 1991	Mezar alanları, ünlü veya çok sayıda insanın ani ve şiddetli ölümle karşılaştığı yerlere yapılan seyahatlerdir
Frief tourism (Hüznün, keder turizmi)	Slayton, 2006	Ölüm veya olayların kişilerde içsel acı uyandırmasına neden olan olay ve yerlerin ziyaretini ifade etmektedir.

Çelik, A. (2017). Dark Tourism Rewiev, Journal of Turkish Tourism Research, Vol.1, Issue.3, pp.41-55. (Yararlanılmıştır)

Hüzün Turizminin Tercih Edilmesinde Temel Motivasyonların Kavramsal...

Yapılan Türkçe çevirilerde, “dark tourism” kavramı “hüzün turizmi” (Kozak ve Bahçe, 2009; ve “keder turizmi” (Özçelik, 2012), korku turizmi (Aladdinoglu ve Aliagaoglu, 2007) gibi çeşitli isimler kullanılmaktadır.

Hüzün Turizmi Motivasyonu

Seaton (1996) hüzün turizminin beş ayrı seyahat faaliyetinden oluştuğunu belirtmiştir. Bunlar:

- Ölüm anını eş zamanlı izlemek (turist diğer motivasyonlardan farklı olarak mağdur taraf ya da muhalif olma gibi özelliklere sahip olabilir)
- Ölümlerin yaşandığı yerleri ziyaret (empati, yakınlık gibi nedenlerle)
- Mezarlık ve anıtların ziyareti (minnet, yakınlık, kahramanlıktan etkilenme gibi)
- Temsili dramatik alanların ziyareti (minnet, yakınlık, kahramanlıktan etkilenme gibi)
- Hüzün etkisine sahip sembolik alanların ziyareti (minnet, yakınlık, kahramanlıktan etkilenme, insanlık açısından vahim olaylar gibi)

Çizelge 2: bazı hüzün turizmi tür ve etki düzeyleri

Hüzün turizmi türü	Etki derecesi	Yer ya da olay
Utanç müzeleri ve hapishane turizmi	Derin	Auschwitz-Birkenau
		Dachau Toplama Kampı
		Doğu Eyalet Islahevi
		Londra Kulesi
		Alcatraz hapishanesi
Savaş veya askeri turizm	Hafif	Barents Denizi
		Cu Chi (KuÇi) Tünelleri
		Gelibolu
		Leeds Kraliyet Askeri Müzesi
Hayalet	Hafif	Bran Şatosu
		Edinburgh Kalesi
		Point Hicks Deniz Feneri
		Paris Yeraltı Mezarlığı
		Mancha Bataklığı
Ünlüler	Hafif	Graceland
		Prences Diana'nın Mezarı-Althorp Evi
		James Dean'in 24 yaşındayken araba kazasında öldüğü yer
Terör	Derin	Ground Zero-Dünya Ticaret Merkezi
Dini inanç	Derin	Kudüs Via Dolorosa
		Kerbela

Kaza felaket, afet	Derin	Pompeii Ukrayna-Çernobil
İntihar yerleri, ötenazi	Hafif	Nanjing Yangtze River Köprüsü Golden Gate Köprüsü
Kıyamet Günü Turizmi	Hafif	Galapagos Adası ve Klimanjora Dağı
Müzeler, soykırım alanları	Derin	Kamboçya Ölüm Tarlası
Sembolleşmiş alanlar	Derin	Anıtkabir, Kore 3 Nisan Barış Parkı, Berlin duvarı
Cinayet, suikast	Hafif	Soham/İngiltere Kenedy suikastı

Kaynak: Çelik, A. (2017). Dark Tourism Rewiev, Journal of Turkish Tourism Research, Vol.1, Issue.3, pp.41-55. (yararlanılmıştır)

Dünya genelinde hüzün turizmine konu olabilecek binlerce yer önerilebilir. Hüzün turizm alanlarını, tüm insanlığı etkileyen olaylar ve belirli bir toplumu, etnik grubu etkileyen olaylar olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Bu nedenle hüzün alanlarının önemli bir kısmı toplum ve etnik kesimlere göre daha anlamlı olmaktadır.

Hüzün turizmine katılanların psikolojik motivasyonları bir birlerinden oldukça farklılık göstermektedir. Hepsinde ortak ve en temel motivasyon ölümdür. Ancak hapishanelerde olduğu gibi her hüzün turizm alanlarında ölüm yaşanmamış olabilir. Bazılarının temel motivasyonu suç ve sapkınlığın kutlanması, kana susamışlık, ölümlerle kumar oynamak olabilmekteyken hayalet korkusu, orjinalin araştırılması ve nostaljiyi yaşama (Stone ve Sharpley, 2008) gibi motivasyonlarında güçlü olduğu görülebilmektedir. Diğer yandan kültür ya da inançlarının yaşandığı yerlerin merak, araştırma ya da geçmişlerine saygı amacıyla ziyaret etme isteği de söz konusudur. Atalarının yaşadıkları acıların yanı sıra verdikleri mücadele ve mutsuzluğu deneyimledikleri bu tip yerlere varlıklarını onlara borçlu olma hissi ile o yerlere gitmeyi bir kutsal görev gibi gördükleri, kendisini kahramanın yerine koyarak çektiği acıyı beraber hissetmesi ve kahramanın yaptığı hatayı yapmamış olma duygusu (*katarsis*) de bu turizmin önemli motivasyonlarından biridir. Katarsis sözcüğü ruhun arınması anlamına gelmektedir. İnançlı insanların geçmişte toplumsal ya da dinsel bir mücadelede acı çekmiş öldürülmüş bireylerin verdikleri mücadeleye saygı duymak, bu mücadele sayesinde var olmak ya da belirli haklara sahip olmanın vermiş olduğu minnettarlık sonucunda bu kişilere minnet borcunu ödemek için bu mekanlara giderek kendi ruhlarını rahatlatmak amaçlanmaktadır. Bireyin yüklerini atması, arınması yeniden doğması ve huzura kavuşması için oldukça etkilidir (Varol, 2015: 148).

Sonuç

Yerkürenin içinde bulunduğu; başta iklim değişikliği, küresel terör, kitlesel etkileri olan kazalar ve savaşların artarak geldiği bu durum bireyleri dünyanın geleceği konusunda endişelendirmektedir. Hüzün turizmi günümüz kitlelerini bu nedenle daha çok etkileyebilmektedir (Lennon 2017).

Hüzün Turizminin Tercih Edilmesinde Temel Motivasyonların Kavramsal...

Hüzün turizminin tarihle ve insanlıkla ilişkisi oldukça yüksektir. Tarihte yaşanmış insanlığı derinden etkilemiş olayların yaşandığı yerlerin korunmuş olanlarının etkisinin daha büyük olduğu söylenebilir. Diğer yandan toplumun kültürel değerleri, siyasi gelişmeler ve toplum mimarlarının etkileri de bu turizm türünü oluşturan olay ve destinasyonların çekiciliğini etkilemesi söz konusudur.

Hüzün turizminin kaynağını oluşturan olayların doğal olanları dışında özellikle askeri ve siyasi olanları manipüle ve ajite edilmeye uygun olup zaman zaman siyasetçilere alet olması mümkündür. Siyasilerin olayları trajik bir sunumla gündemde tutması, kitlelerin algısını yönlendirmektedir. Bunun sonuçlarından biriside turizm faaliyetinin artmasıdır (Lennon 2017).

Hüzün turizminin sonucunda; turistin mekânsal olarak bir araya geldiği bu talihsiz olayın etkisi ile yaşanmış acıların önemini anlamaya ve ortada bir cesaret var ise takdir eder. Birey bu ziyaret sonrasında sorumluluğunu yerine getirme, duygusal rahatlama ya da aydınlanma yaşar.

Bir olayın tarih içinde yaşandığı dönemdeki kitlesel etkisi ile günümüzde ya da gelecekte her hangi bir zaman diliminde kitlesel etkisi çok farklı olabilmektedir. Bu etkiyi farklı kılan unsurlar:

1. İnsanlığın ahlaki yönünün her geçen gün gelişmesi sayesinde yaşanan olayları sıradan olmaktan çıkarmakta ve tramvaya neden olmaktadır. Bireyleri daha fazla etkilemektedir. Birey kendini suç işleyen tarafta görüyor ise özür dileme duygusuyla, mağdur edilen tarafa yakın görüyor ise acıyı paylaşma ve cesareti takdir etme arzusu vardır.
2. Yaşanmış olayların sonuçlarının gün geçtikçe etkisinin daha net anlaşılması. Tarih içerisinde o olayların farklı sonuçlanmasının günümüze yansımalarının daha iyi olacağı ön görüşü olayların günümüzle ilişkilendirmesi ve kader anı olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu durumda o olaya olan ilgiyi artırmaktadır.
3. Siyasi çıkarlara malzeme yapılması, tarihte yaşanan talihsiz olayların gerek ulusal gerekse uluslararası siyasette aşağılama, kitleyi bir arada tutma, siyasi kazanç sağlama, başka konulardaki sorunların göz ardı edilmesi için geçmiş talihsiz olaylar topluma tekrarlanarak ve daha hüzünlü anlatılarak toplumun istenilen duygulara sahip olması sağlanır bunun bir sonucu da hüzün turizmine yönelik talebin artmasıdır.
4. Köken ve tarihe olan manevi bağlılığın artması, bilinçlenen bireylerin sayısal olarak toplumda artması sonucunda tarih bilinci, maneviyat ve aidiyet duygularının daha bilinçli ve mantıklı temellere oturması ile yaşanmış hüzünlü olaylara bakış açıları algıları daha insancıl ve sorumluluk bilinciyle olmaktadır. Bu sayede yaşanmış olaylar daha doğru öğrenilerek gerektiği ilgiyi görmektedir.

Turizm, toplumun bir parçası olan birey için vazgeçilmez bir faaliyettir. Boyut, tür ve içerik bakımından çok çeşitlilik göstermesi artık bir turizm türüne katılmanın yeterli olmayacağını göstermektedir. Turizm bireylerin iş, eğitim ve sağlık gibi yaşamsal olgular arasındadır. Hangi turizm türü olursa olsun turizme katılmak zihinsel ve bedensel gereksinimler arasındadır. Toplumsal sorumluluğu

olan kurumlar turizm alanlarının korunması, halkın turizme katılımını desteklemesi gerekmektedir. Geleneksel bir yapıya sahip olan ülkemizde halkın önemli bir kısmı hüzün turizmine katılmakta ve bunun sonucunda edindiği deneyimin sosyal ve psikolojik yansımalarını görebilmektedir. Bu nedenle hüzün turizm destinasyonlarının güvenliği, ulaşımı ve sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Alaeddinoğlu, F. ve Aliğaoğlu, A. (2007). Savaş alanları turizmine tipik bir örnek: Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(2): 215-225
- Blom, T. (2000). Morbid Tourism a Postmodern Market Niche with an Example from Althorp. *NorskGeografiskTidsskrift*, 54(1):29-36.
- Bristow, R. ve Newman, M. (2004). Myth vs. Fact: An Exploration of Fright Tourism. *Northeastern Recreation Research Symposium*. (s. 215-221), United States Department of Agriculture, Bolton.
- Çelik, A. (2017). Dark Tourism Rewiev, *Journal of Turkish Tourism Research*, Vol.1, Issue.3, pp.41-55.
- Foley, M. ve Lennon, J. J. (1996). JFK and Dark Tourism: A Fascination with Assassination. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4):198-211.
- Kozak, M. A. ve Bahçe, S. (2009). Özel İlgi Turizmi. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lennon, J.J, (2017), " Conclusion: dark tourism in a digital post-truth society ", *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, Vol. 9 Iss 2 pp.
- Özçelik, H. (2012). Gelibolu-Waterloo Karşılaştırması Yoluyla Türkiye’de Keder Turizmi Potansiyeli Analizi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Rojek, C ve j. Urry (1997). *Touring Cultures Transformations of Travel and Theory* Routledge ISBN 0-415-11124-2
- Seaton, A. V. (1996). From Thanatopsis to Thanatourism: Guided by the Dark. *International Journal of Heritage Studies*. 2(1):234-244.
- Stone, P ve R. Sharpley, (2008) *Consuming Dark Tourism: AThanatological Perspective*, University of Central Lancashire, UK: Pergamon.
- Smith, V.L. (1998); *War and Tourism An American Ethnography*, *Annals of Tourism Research*, 25(1): 202-227
- Slayton, L. (2006). *Ground Zero - Tragedy, Terror, andGriefTourism*. <http://www.griefftourism.com/ground-zero-tragedy-terror-and-grief-tourism>, (01.12.2016).
- Varol, F. (2015). Hüzün Turizminin Türkiye’de Var Olan Potansiyeli Üzerine Kuramsal Bir Araştırma, *EITOC. I. Eurasia International TourismCongress: CurrentIssues, TrendsandIndicators*, 1(1):147-160.